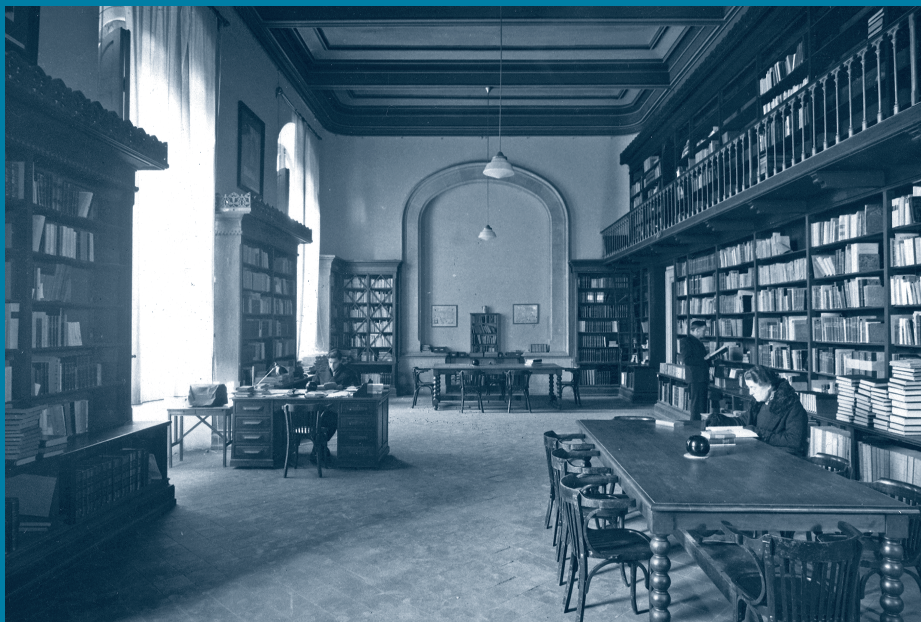

LA FACULTAT DE FILOSOFIA I LLETRES DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA (1902-1973)

Un gresol d'intel·lectualitat

AGUSTÍ G. LARIOS

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

150
ANYS

EDIFICI
HISTÒRIC

**LA FACULTAT DE FILOSOFIA
I LLETRES DE LA UNIVERSITAT
DE BARCELONA (1902-1973)**

LA FACULTAT DE FILOSOFIA I LLETRES DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA (1902-1973)

Un gresol d'intel·lectualitat

AGUSTÍ G. LARIOS

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

150
ANYS

EDIFICI
HISTÒRIC

El cervell d'un ximple transforma la filosofia en folia,
la ciència en superstició i l'art en pedanteria.
Vet aquí per què cal l'educació universitària.

GEORGE BERNARD SHAW
(sentència atribuïda)

Índex

<i>Pròleg, per Jordi Casassas Ymbert</i>	11
Introducció	15
Límits i contradiccions del sistema universitari centralista	27
El sistema educatiu universitari	28
Les funcions de la universitat	31
Regeneracionisme i reforma	35
Organització i desplegament dels nous estudis	39
El pla de 1900	40
La creació de noves seccions	44
Les càtedres i els seminaris	54
El pla de 1928	60
La pervivència del professorat vuitcentista	69
L'equip directiu	70
El Claustre docent	73
El tremp intel·lectual	90
Vers l'autonomia universitària	93
El lent camí cap a l'autonomia	94
La conjuntura autonòmica dels anys 1918-1922	100
Desencís i retraïment autonomista	106
Un nou marc universitari i d'organització docent	113
El nou marc legal	114
L'autonomia de la Facultat	117
L'autonomia de la Universitat de Barcelona i el Patronat	121
La radical renovació de la Facultat autònoma	139
Els promotors	141
Les modificacions docents	143
Les reestructuracions organitzatives	157

La regeneració del Claustre	169
L'ampliació del Claustre	170
Perfil científic i docent	178
El sotrac de la Guerra Civil	185
El rectorat-comissariat	186
El retorn a l'autonomia.....	198
La nova universitat franquista.....	205
Repressió i depuració	206
El marc legal i el nou rol universitari.....	217
La reorganització franquista dels estudis	227
El retorn al model de càtedra.....	229
La reestructuració dels anys 1953-1955.....	241
Seminaris, instituts i departaments	252
La gran transformació del professorat.....	257
Els equips directius.....	258
Catedràtics i altres categories docents	260
Renovació i intel·lectualisme universitari	273
La massificació i el desmembrament de la Facultat	281
Conflictivitat d'alumnes i professors	282
El Pla Maluquer.....	290
El desmembrament.....	297
Conclusions	301
Bibliografia i fonts.....	311
Bibliografia	311
Documentació inèdita	331
Entrevistes.....	332
Annexos.....	333
Esborrany de sol·licitud de l'establiment de la Secció d'Història (1902)	335
Memòria de sol·licitud d'autonomia pedagògica (1916)	339
Informe de reforma (1927).....	351
Informe del degà a propòsit del cas Serra Ràfols (1927)	361
Acta de presa de possessió del càrrec com a catedràtic de Pompeu Fabra (1932).....	365
Decret d'autonomia de la Universitat de Barcelona (1933).....	369
Manifest dels 41 (1933).....	371
Índex onomàstic	373

Pròleg

Agustí G. Larios em demana un pròleg per al seu llibre sobre la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona. Es tracta de l'adaptació de la seva excel·lent tesi doctoral, que en el seu moment (2017) va obtenir la màxima qualificació. Atès que jo mateix vaig ser el director d'aquell projecte, s'entendrà la satisfacció amb la qual presencio aquest darrer pas, l'editorial, que permetrà l'accés del text a un públic més ampli. Una tesi doctoral és un compromís personal que compta amb la crossa d'un director que acostuma a tenir una major experiència en l'ofici. Fruit d'aquesta mateixa perspectiva, que en bona part s'adquireix amb el pas dels anys, és relativament fàcil adonar-se (al marge d'aquelles sorpreses de signe divers que sempre ens pot donar la vida) de la densitat i qualitat de l'aspirant.

Sense cap sorpresa posterior en aquest cas, Agustí G. Larios ja apareixia com un doctorand d'un nivell remarcable, i així s'ha mantingut fins al final. Cada cop estic més convençut que en el camp de la recerca i l'acadèmia uns dels principals atributs de la qualitat són precisament la humilitat i el seu complementari, el reconeixement que una trajectòria no es pot fer en solitari, ja que tots som deutors de moltes experiències i influències, així com de la possibilitat de treballar al costat d'altres companys. Des de la primera pàgina, el lector podrà notar com l'autor participa i vol participar d'aquests condicionants tan íntimament intel·lectuals i acadèmics. Fins i tot m'atreviria a dir que el tema triat, la «biografia» d'una facultat universitària, sembla reflectir la seva valoració de com aquest treball intel·lectual i acadèmic és el resultat d'una llarga cadena de continuïtats acumulatives. La veritable intel·ligència personal consisteix a saber aprofitar-ho.

Algú ha arribat a dir que el mapa d'Europa és el mapa de les seves velles universitats, el de les universitats d'origen medieval i modern: en aquest sentit, podem avançar que es tracta d'un mapa fonamentalment europeu occidental. Tot i mantenir una gran presència eclesiàstica, aquests centres universitaris van eixamplar el clos tancat dels monestirs, van fer un pas envers la secularització del coneixement, van fomentar els contactes savis arreu del territori i, en definitiva, van posar les bases de la gran revolució de les mentalitats que permetria

l'espectacular desbordament europeu modern. Ens estem referint, entre alguns altres, als centres universitaris de Bolonya (1088), París (1150), Salamanca (1218), Nàpols (1224), Montpeller (1289), Alcalá de Henares (1293), Lleida (1300), Viena (1365), Lovaina (1425), Barcelona (1450), València (1499), etc., i, una mica després, als de Harvard (1636), Hèlsinki (1640), Riga (1658), Ginebra (1659) o Sant Petersburg (1703). Després del gran trasbals napoleònic, aquest mapa es va eixamplar cap a l'est, en bona part seguint l'empremta de la Universitat Humboldt de Berlín (1810), amb universitats a Oslo (1811), Varsòvia (1816), Hamburg (1819), Berna i Kíiv (1834) o Odessa (1865).

Ja hem vist que a Barcelona el privilegi reial concedit per Alfons el Magnànim per a la creació d'una universitat (uns estudis generals, seguint el model dels de Tolosa) és de l'any 1450, però la seva posada en marxa va tardar encara algunes dècades, en bona part per les lluites intestines de les elits barcelonines, i durant molt temps els fills de les elits de la ciutat preferiren anar a estudiar a la veïna Universitat de València (1499) o a la de Montpeller, que, juntament amb la de València, es va convertir durant molt temps en un centre de referència per als estudis de medicina de la capital catalana. Fins a principis del segle XVI no es va construir l'edifici universitari al capdamunt de la Rambla (per això aquell segment va començar a dir-se la Rambla dels Estudis), però la institució va anar llanguint amb un finançament local migradíssim i amb els constants aldarulls estudiantils que pertorbaven la vida ciutadana. El fet que d'aquelles aules sortís un jurista tan destacat com Joan Pere Fontanella, que va arribar a ser conseller en cap de la ciutat, no vol dir que la tònica general deixés de ser d'un clar esmortiment acadèmic. Finalment, va ser Felip V qui el 1717 va crear la Universitat de Cervera després de suprimir els estudis universitaris de diverses ciutats catalanes, especialment els de Barcelona. No cal dir que la historiografia romàntica va carregar les tintes en l'aspecte repressiu de la mesura borbònica; i en part tenia raó, especialment pel fet que la capital de la Segarra no tenia cap mena de tradició acadèmica ni era cap centre dinàmic lligat a les grans vies de comunicació. Però s'ha de tenir present, també, que la moda del moment era de treure les universitats dels nuclis urbans i portar els campus a espais més petits on el trasbals estudiantil no disposés dels estímuls que proporcionaven les ciutats: el «fomento de maldades» de què parlava el Reial decret de Felip V.

Allò realment greu va ser que una ciutat dinàmica com Barcelona, que a partir de 1725 es començà a recuperar del desastre bèl·lic, de l'exili de bona part de les seves elits i de la duríssima repressió filipista inicial, es va trobar sense estudis superiors i, sense ells, mancada de la influència moderna de la Il·lustració. El 1937, en plena Guerra Civil, Ferran Soldevila va enllestir el manuscrit titulat

Barcelona sense Universitat i la restauració de la Universitat de Barcelona (1714-1837). Les circumstàncies van fer que no es pogués celebrar l'efemèride i el text no es va editar fins al 1950, tot i que amb una distribució semiclandestina. Soldevila explica que Barcelona va superar la mancança universitària creant un ventall d'institucions i acadèmies especialitzades en relació amb els grans centres d'interès econòmic, social, mèdic, naval o artístic propis d'una ciutat dinàmica i lligada al món com era la capital catalana.

Aquest fet, que no és objecte directe del llibre d'Agustí G. Larios, crec que té dues implicacions de llarga durada que sí que poden ajudar a explicar alguns elements de fons del món universitari barceloní posterior i, més enllà, del món intel·lectual i cultural català dels segles XIX i XX. En primer lloc, quan els principals centres europeus consolidaven la gran revolució del pensament modern amb l'esclat de la Il·lustració, a Barcelona l'orientació acadèmica era eminentment pràctica, sobresortien els coneixements aplicats i es generaven especialistes d'un nivell remarcable. En segon lloc, a Catalunya es van consolidar uns circuits altculturals i acadèmics acostumats a viure força al marge (si no marginals) del món oficial, raó per la qual, especialment en el camp de les lletres, ens trobarem amb molta gent que va viure professionalment fora de la universitat oficial. Alguns d'ells van ser incorporats a la Universitat Literària liberal a partir de la reforma impulsada per la Llei Pidal, de 1845. Però el seu impacte s'anà convertint en uns illots dins un mar grisós i uniforme on tot venia imposat des del centre uniformitzador i on fins i tot la compra de llibres havia de passar per la Universitat de Madrid, que per alguna cosa era l'única que es deia Universidad Central.

L'interessant llibre d'Agustí G. Larios que teniu ara a les mans ens explica com es van desenvolupar els estudis de Lletres en aquest medi, enmig d'una inquietud reformista que volia lluitar contra la tendència immobiliària oficial i amb els intents del catalanisme de lligar la universitat catalana a la seva realitat més immediata i als centres acadèmics més capdavaners del continent. Se'n van sortir a mitges durant el curt període de la Universitat Autònoma, durant la Segona República, enmig de tensions, resistències, suspensions, i de la terrible circumstància de la guerra. I després es va caure en el gran ermot de la dictadura, quan els principals esforços renovadors van esdevenir resistències.

Ja em permetreu que acabi amb una anècdota personal però que sempre he considerat força significativa. Una tarda del setembre de 1985 Agustí Colomines presentava la seva tesi de llicenciatura davant una comissió integrada per Josep Termes, Josep Florit i jo mateix. Cosa poc habitual aleshores, hi van assistir algunes persones de públic, entre elles l'historiador i polític Josep Benet. L'acte va transcórrer amb normalitat i recordo que, en acabar, Benet em va dir

a part una frase semblant a «veig que ho feu seriosament, aquí» (on «aquí» significava la Universitat oficial). En aquell moment no hi vaig donar gaire importància i li vaig respondre que sí, que sempre anava per l'estil. Però posteriorment he entès que es tractava de quelcom més que d'una anècdota. Benet era en aquell moment el representant d'aquesta línia altcultural i estretament lligada a la realitat del país i en aquest cas feia història deslligat de l'acadèmia, de la Universitat oficial. I, com succeïa a bona part d'aquest gran filó cultural, a aquelles altures encara mirava amb suspicàcia una institució que identificava amb les inèrcies del franquisme, com una institució aliena al pols del país. Es tractava, doncs, d'una darrera manifestació d'aquella dualitat consagrada a Catalunya des del segle XIX i que tant ha perjudicat la nostra Universitat i ha limitat la nostra cultura.

De ben segur que aquest llibre us ajudarà a entendre aquestes vivències i experiències.

JORDI CASASSAS YMBERT
Professor emèrit de la Universitat
de Barcelona

Introducció

El curs 1973-1974 va ser el darrer en què s'impartiren lliçons a la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona. Tot just s'acabava de prendre la decisió governamental de posar fi a aquesta institució universitària. Tanmateix, per donar continuïtat als estudis universitaris de l'àmbit humanístic, s'hi van crear tres organismes semblants però notablement més especialitzats: les facultats de Lletres, de Filosofia i Ciències de l'Educació, i de Geografia i Història. Fou un replantejament organitzatiu d'abast ampli, atès que menava a una disgregació dels coneixements humanístics. Però aquesta profunda reorganització també palesava un replantejament del mateix concepte de les humanitats universitàries: s'hi bandejava una possible formació global —en què es combinaven coneixements filològics, filosòfics i històrics— per mor d'una especialització hipervalorada. Val a dir que aital mesura no fou específica de la universitat barcelonina, sinó que fou un manament aplicat, amb calendaris diversos, a la resta d'universitats de l'Estat espanyol.

En tot cas, la nova etapa inaugurada el 1974 posava fi a una perllongada tradició universitària d'aplegar els estudis humanístics a la Facultat de Filosofia i Lletres. La configuració de la Facultat que perdurà durant la seva existència tingué l'origen en la Llei general d'instrucció pública de 1857. En virtut de la coneguda com a Llei Moyano, i d'aleshores ençà, les disciplines humanístiques restaren agrupades en aquesta Facultat. En conjunt —i la Facultat no fou una excepció—, les universitats espanyoles esdevingueren en aquella centúria unes oficines governamentals amb l'objectiu prioritari, més que de formar el seu alumnat exclusiu, de fornir de titulats universitaris els quadres directius de la societat. Aquesta burocratització evidenciava un model universitari centralista i força desvinculat de la realitat del país.¹ Amb aquest llast, al llarg del segle xx la Facultat experimentà una evolució lenta, amb una cadència llarga i en

¹ Aquest panorama desolador fou sintetitzat de manera eloqüent per Manuel Serra quan afirmà que «unes aules grises i uns professors rutinaris que anaven repetint textos antediluvians, absències repetides de professors i alumnes, vagues per a anticipar les vacances i un lliurament de certificats i diplomes a cada fi de curs que, en la majoria de casos, eren garantia de nullitat i d'incompetències. Honroses

la qual les innovacions de tota mena —de coneixement, docents o organitzatives— trigaren força a introduir-se, en un contrast notable amb el dinamisme mostrat en altres espais o institucions culturals o de l'àmbit de les idees. I tal vegada es tracta d'una característica inherent del món universitari, de tradició secular i endogàmica, que, en el seu aïllament, sovint descurà l'atenció de les necessitats materials, però sobretot intel·lectuals, que li reclamava la força més dinàmica societat que l'envoltava. Tot i amb això, la plàcida activitat de la Facultat, replicada curs rere curs, es veié regirada per algunes reformes. La primera tingué lloc a partir de 1910, quan s'hi crearen les seccions de Lletres, de Filosofia i d'Història; però després vingueren també les importants transformacions reformistes de l'etapa de l'autonomia universitària de la dècada de 1930, la readaptació als entenebrats primers anys de la dictadura franquista i les pervingudes en el context de la massificació del franquisme tardà. En definitiva, la Facultat de Filosofia i Lletres experimentà una evolució discontinua, condicionada tothora per les vicissituds internes del món universitari i les dinàmiques externes de la política institucional de l'Estat i de Catalunya.

La cultura catalana contemporània és el resultat de les aportacions de nombrosos intel·lectuals que amb les seves obres han contribuït a singularitzar-la, enriquir-la, diversificar-la i engrandir-la. Un estol força reeixit d'escriptors, pensadors, acadèmics, periodistes, erudits, etc., hi ha aportat la seva creació intel·lectual. Alguns d'ells, per exemple, foren immortalitzats per Josep Pla en la saga dels Homenots, i d'altres foren perfilats per Josep Massot més tard. Tots aquests i molts d'altres conformen el material humà del qual s'ha nodrit la cultura catalana, i la intel·lectualitat, com a conjunt, n'ha estat protagonista rellevant. Des de finals del segle passat, prengué embranzida arreu una renovada història cultural conformada per un ventall de camps d'estudi que abasta la història de l'educació, la història de la cultura popular, la història de la cultura escrita, la lectura i l'edició, la història dels intel·lectuals, la història de la vida quotidiana i de la sociabilitat i la història de les mentalitats, entre d'altres.² En aquest context, l'estudi del món cultural català contemporani ha prioritzat la construcció d'una infraestructura historiogràfica força necessària que ha emfasitzat el seu interès en els actors, les plataformes i els productes culturals com

excepcions, tan escasses com els ous de dos rovells, confirmaven la regla». SERRA (1935), pàg. 161-162. Vegeu també PUIG (1935).

² Vegeu BURKE (2006), SIMON (dir.) (2003), pàg. 596-600, HERNÁNDEZ, E. (2001), «La historia cultural en España: tendencias y contextos de la última década», *Cercles*, 4, pàg. 57-91, BALCELLS (ed.) (2004) i SIMON (coord.) (2009).

a pas previ i imprescindible per elaborar un seguit d'interpretacions globals rigoroses.³

Certament, la Facultat de Filosofia i Lletres esdevingué un dels gresols de la intel·lectualitat a Catalunya —per bé que amb un rol subsidiari en determinats moments, pel fet de ser un organisme oficial de l'Estat espanyol—, ja que molt bona part de les elits amb significació cultural rellevant van vincular-se, en alguna etapa de la seva vida, amb la Facultat —o també amb la Facultat de Dret, amb la qual va compartir estudis, professors i espais durant una bona colla d'anys— com a alumnes o bé com a docents. Per això, justament, vam considerar imprescindible estudiar a fons la història de la Facultat, ja que, a parer nostre, actuà de manera rellevant en la formació acadèmica i emocional i en la socialització de bona part de l'elit intel·lectual de les nostres contrades. En aquest sentit, aquest llibre deriva d'una recerca feta amb finalitats acadèmiques i presentada com a tesi doctoral el setembre de 2017 a la Universitat de Barcelona amb el títol *La Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona, 1902-1973. Ruptures i continuïtats*.⁴ En el marc de la història cultural, aportem una història coral bastida sobre nombroses històries personals de la Facultat durant les tres quartes parts del segle xx en què pervingué, mal que no es vulgui, nucli català d'alta cultura, dins i fora de la mateixa Universitat. Si Marc Baldó estableix quatre grans vectors d'estudi historiogràfic de les universitats —els alumnes, els professors, els coneixements i el seu govern—,⁵ amb aquest llibre volem copsar una visió global de la Facultat, però situant el focus d'interès sobre els tres darrers aspectes esmentats. Això vol dir que la Facultat, com una organització dinàmica, amb una fesomia pròpia en la seva combinació de coneixements i persones, en el decurs del temps ha experimentat fluctuacions, mutacions i, segons com, fins i tot sotrac. Des d'aquesta perspectiva, doncs, s'ha prioritzat l'anàlisi de l'entitat i s'han deixat en un segon pla els aspectes

3 Una mostra notable d'aquesta construcció d'infraestructura historiogràfica cultural la conformen els estudis promoguts pel Dr. Jordi Casassas i el Grup d'Estudis d'Història de la Cultura i els Intel·lectuals (GEHCI), de la Universitat de Barcelona. Per exemple, en el terreny dels estudis sobre institucions culturals catalanes convé destacar els de l'Ateneu Barcelonès, a CASASSAS (1986) i CASASSAS (dir.) (2006), i els de l'Institut d'Estudis Catalans, a BALCELLS i PUJOL (2002) i BALCELLS, IZQUIERDO i PUJOL (2007). D'altra banda, uns exemples d'interpretacions globals serien GABRIEL (dir.) (1994-1999), CASASSAS (coord.) (1999), CASASSAS (2009a), CASASSAS (2014), CASASSAS (2017) i CASASSAS (2020).

4 Consultable a <http://hdl.handle.net/10803/462193>. La direcció va anar a càrrec del Dr. Jordi Casassas i el tribunal avaluador estava integrat per la doctora Elena Hernández Sandoica i els doctors Marc Baldó i Giovanni C. Cattini, a més de Carles Santacana, que no va poder ser-hi per problemes de darrera hora. A tots ells, regreco el seu interès i els seus encertats comentaris.

5 BALDÓ (2018), pàg. 15.

relacionats amb les realitzacions materials i amb la seva incidència i projecció sociopolítica.

En essència, en aquest llibre es traça una panoràmica global de l'evolució de la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona durant la major part del segle xx. El marc cronològic que circumscriu l'obra és, doncs, prou ampli perquè permeti copsar les grans línies d'evolució de la Facultat, en la transformació de la qual hem termenat les ruptures, continuïtats, perioditzacions i caracteritzacions principals. L'estudi s'inicia el 1902, quan es desvetllaren els primers neguits d'autonomia i reforma al centre barceloní, i es clou el 1973, quan se n'acordà l'esmicolament i la desaparició. Aquesta obra respon a la constatació que cal eixamplar el coneixement històric de la Universitat de Barcelona i alhora s'emmiralla en els estudis històrics precedents, amb aportacions tan diverses i interessants com les de Ferran Soldevila, Antonio Palomeque, Santiago Alcolea, Jordi Casassas, Ernest Lluch, Josep Termes, Francisco Gracia i Josep M. Fullola, entre d'altres. Les obres d'aquests autors ajuden a conèixer amb rigor i precisió el passat de la Facultat, ja que en alguns casos aporten una narració global sobre la institució i en d'altres aprofundeixen en aspectes rellevants o conjuntures concretes de la seva evolució.

A grans trets, l'evolució del món universitari durant la major part del segle xx ha estat condicionada per la ferma tendència al manteniment d'un cert *statu quo* preestablert, quelcom força lògic si considerem la Universitat com un organisme públic d'alta cultura fixador i perpetuador, a més de transmissor, dels cànons del coneixement. Però, tot i amb això, com a entorn de conreu del coneixement, alguns dels seus membres també han maldat per cercar-hi la innovació i el progrés, motiu pel qual s'hi ha generat sovint una relació dialèctica entre ambdues tendències internes, és a dir, entre els considerats conservadors i els reformistes. A més, cal tenir en compte que un factor determinant extern ha estat la incidència, a voltes convulsa, de l'evolució política sobre el marc institucional universitari, i no podem menystenir com de determinants hi han estat les diverses conjuntures: la Mancomunitat de Catalunya, la dictadura de Primo de Rivera, el reformisme republicà autonòmic, el sotrac de la Guerra Civil o la dictadura franquista. Per això mateix, s'ha volgut determinar l'abast de la incidència d'aquests factors sobre la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona i, vinculat directament amb això, identificar les adaptacions o les ruptures, inclosos els processos de depuració, dels membres permanents (docents) de la Facultat, especialment en les conjuntures de canvi de règim polític.

Això últim ens mena a la segona línia d'estudi desenvolupada en el llibre, que té a veure amb l'estudi i la caracterització del capital humà principal de la

Facultat. Els docents són els protagonistes de la Facultat, motiu pel qual són nombroses i diverses les qüestions abordades en tractar-los: la seva identificació, els processos d'accés i les promocions —càtedres titulars, acumulades, adjunties, etc.—, les diverses categories i condicions professionals i la determinació de les adscripcions per grups d'afinitat personal o professional —escoles, mestres, deixebles...—, etc. En aquest camp de treball resulta interessant poder perfilar els contorns del binomi —o, segons com, antinòmia— intel·lectual-funcionari que hom detecta combinat en el rol de docent de la Facultat, amb aquesta mena de doble dimensió funcional i intel·lectual de proporcions variables en els casos i al llarg del temps. Observem una tendència evident a la funcionarització del professorat universitari, però també, segons com, una voluntat de fer-hi prevaldre la seva condició intel·lectual, motiu pel qual considerem rellevant identificar les conjuntures en què això últim s'ha manifestat amb una certa nitidesa.

En relació amb el professorat, hi ha una altra qüestió tractada en el llibre: la capacitat d'adaptació o d'integració dels intel·lectuals catalans en el món universitari. Un fet que resultà més evident en les conjuntures d'incidència dels sectors reformistes, sobretot en l'etapa de l'autonomia universitària republicana, quan s'incorporà a la Facultat el bo i millor de la intel·lectualitat del moment. I, així com interessa conèixer com fou de profunda la integració dels intel·lectuals catalans dins del món docent oficial estatal, també és interessant, a la inversa, identificar els casos i les conjuntures en què els professors d'origen no català esdevingueren figures destacades de la intel·liguència catalana. En aquest sentit, també s'ha mirat d'escatir el pes de la Facultat de Filosofia i Lletres dins dels panorames culturals barceloní i català, sobretot en el seu doble vessant de generadora de discurs acadèmic i, alhora, de difusora cultural, així com la projecció política dels seus membres, no només com a intel·lectuals ideològitzats, sinó com a homes d'acció política de certa importància.

En el llibre s'atorga un espai rellevant al paper desenvolupat per l'antiga Facultat de Filosofia i Lletres en el procés de conformació i desplegament dels coneixements humanístics de nivell superior al llarg de bona part del segle xx, de manera especialment destacada durant el primer terç. Interessa explicar com ha estat el procés de configuració i desplegament dels diversos plans docents de la Facultat, amb la creació d'assignatures noves i de seminaris especialitzats, la incorporació de noves titulacions acadèmiques, etc., però sobretot interessa perfilar, des d'un punt de vista cultural, quines han estat les característiques de l'evolució de les branques del coneixement —i dels seus corrents diversos— associades als estudis humanístics propis de la Facultat de Filosofia i Lletres entre els anys 1902 i 1973, quan van experimentar una notable expansió amb la